

GLAS

Ob 25-letnici SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XXVI

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

1, 1979

za 25 let...

Z ustanovitvijo akcije se je duhovna in potovalna sestava naše družbe bistveno spremenila... Akcija je postajala iz leta v leto večja nujnost; tudi je bilo potrebno uravnati delo v skladu s težnjami in ciljem naroda v domovinskem svetu in to je bilo mogoče samo v povezanosti.

Akcija je imela široko zasnovan program: družba pesnikov in tragedov, epikov, slikarjev, filozofov in drugih, ki so po vojni padli na ta otočja in celne. Vsi ti naj bi skrbeli najprej za ohranjanje in čiščenje besedišča in jezika svojega rodu ter na poti v nove zemlje iskali najuspešnejša sredstva proti odtujenju, metamorfozam, razsencenjem in drugim deformacijam. Namen ustanove je bil ustvariti na najvišji ravni pogoje za nadaljevanje pristnega slovenskega stvarjalnega dela. Rodila se je misel o ustanovitvi odsekov.

Zadeva Akcije se je rodila in dozorevala iz notranjega teženja po komunikaciji kot porok pravičnega reševanja, kot struktura naše transcendentne naravnosti v slovenstvo. Zagovor proti obsedenosti in praznoverju – okorelosti duha.

Ustvarjalci so bili sredi dejavnega nemira. Proti večeru so se zbrali na robu mesta. So trenutki, ko je zdomstvo skrivnostno lepo in globoko.

Napivali smo devetkrat obremenjeni, a bogovi so bili z nami. Bilo je tostrano domače.

Iz ozadja je naglo stopil k ognju. Danes se ga komaj spominjam:

„Dvajseti februar, sonce pod znamenjem ribe, Venera v konjunkciji z Jupitrom...“ S predirnim glasom je skušal pritegniti pozornost okoli stoletjih. „Akcija je rojena v dneh, ko se Venera dviga v svoji najčistejši nagoti k sedežu Jupitra... Postavljen v kamnitni svet in na morje, zunanji prostor, bo slovenski ustvarjalec našel v Akciji od-

skupščina ob jubileju

25. MAJ je v Argentini državni praznik. Obletnica prvega rahlega trganja vezi belih, kolonialnih špancev od matere Španije, kraljevskega Madrida, ki se je v tistih časih davil pod pezo in jezo napoleonskih vojsk. Ker je državni praznik, je dela in drugačnih obveznosti prost dan.

SLOVENSKA kulturna akcija je tri mesece prej stopila v svoje jubilejno leto: 20. februarja letos je nazadnje le čakala 25 let, čeprav so ji premnogi že ob rojstvu „držali svečo in peli bilje...“. Jubilej je šel mimo; mimo, ker smo bili konec februarja v živi sopari poletnega poltropskega sonca, čas, ko se človek tu pod Južnim križem umika v obmorski hlad, med zgrbljene kordovske in mendoške planine, če ga že ne zmore skušnjava in se predá mrzlim sapam, ki se kotalé čez andske grebene dol do južnih jezer. Zato so si aktivisti Kulturne akcije, poživljeni po spočitju v poletnih dneh, 25. maj letos izbrali za shod, sestanek, zmenek, da se sprimejo z obračunom o opravljenem delu, da premerijo svoje moči, prestejejo svoje vrste, premišljajo o težavah in netežavah, zraven pa načrtujejo za naprej. Ker stoji, da Slovenska kulturna akcija ob svojem srebrnem jubileju ni snela zastave, kot stoji, da se ni odpovedala svojemu poslanstvu, ki so ji ga dali ustanovitelji v tistem za duhovno živost in rast slovenskega zdomstva čez vse pomembnem februarju 1954. Poslanstvo in naloga, ki ju zaobseže tudi ustanovna listina, ko govori o namenu: „Namen organizacije je pospeševanje slovenske kulture ob skrbi za duhovno vraščanje slovenstva v ostalo kulturnost človeštva.“ Iz namena pa sledi, da zato „pobuja delovanje slovenskih kulturnih delavcev; posreduje slovenske in splošnokulturne vrednote; raziskuje temelje slovenske narodne samobitnosti; širi in uveljavlja slovensko kulturo v svetu; pospešuje stike s slovenskimi in drugorodnimi kulturnimi delavci“.

ZMENEK 25. maja letos, ki smo ga sklicali tudi kot občni zbor, skupščino, je priklical ustvarjalne člane, aktiviste v Buenos Airesu. Po pismenih pooblastilih pa so bili vsaj v duhu prisotni ob skupnem reševanju ravnanja in dejanja in delovanja Kulturne akcije tudi številni njeni aktivni člani, ki žive in ustvarjajo zunaj Argentine: v Ameriki, v Aziji, v Evropi, nekateri tudi v krajih na pragu matične Slovenije. Zmenek je bil sicer drobna, a vendar zadosti živa podoba, tudi pestra, slovenske zdomske kulturne ustvarjalnosti v svobodnem svetu. Osebnosti ali s pooblastili je bila prisotna dobra polovica vseh rednih ustvarjalnih članov Kulturne akcije.

Tako je v uvodu povedal tudi predsednik dr. Tine Debeljak, ki je sestanek vodil in skupščino ravnal. Da se vprašanja, o katerih so zmenkarji razpravljali, včasih precej živo – kar izkazuje samo pohvalno prizadetost za dobro stvari – ne pozabijo, so določili Alojzija Rezlja za zapisnikarja, arh. Marjan Eiletza in arh. Jureta Vombergarja pa za priložnostna skrutinatorja.

PREBIRANJE zapisa skupščine pred dvema letoma je oživilo mnoge upe, pa pokazalo tudi na mnogokaj, kar je bilo v najboljši volji sklenjeno, pa zaradi bogsigavedizakaj ne storjeno (prav: še ne storjeno!). Bogata so bila poročila aktivistov, ki so jim zmenkarji dve leti nazaj zaupali vodstvo ustanove. Po eni plati so ti odborniki pokazali na opravljeno delo in se posebej ustavili ob dosežkih naše dejavnosti v zadnjih dveh letih; po drugi pa tudi odkrito opozorili na premnoge težave, ki se na prizadevnosti poti nastavljajo za prepreke. Krive zastankov in mnogih neizpolnjenih upov. Tako je tajnik Ladislav Lenček CM poročal o številnih odborovih sejah, o nadrobnejšem načrtovanju naše dejavnosti, o vidnih zunanjih prireditvah, dosežkih, kot so bili zvečine vredni kulturni večeri med rojaki v Buenos Airesu; o publikacijah, že rojenih, pa tudi o napovedanih, pa še ne na svitlem pokazanih... o težavah povezave s člani v inozemstvu, pa tudi o njihovi angažiranosti pri slovenskih lokalnih kulturnih ustanovah tako v zamejstvu, kot v Združenih državah in v Kanadi. Med posebnimi večeri, ki so privabili največji obisk, so bili nedvomno Goršetov večer ob mojstrovih 80-letnici rojstva s predstavitevjo kiparjevega opusa v Svečah, pa z občasno premiero filma o njegovih stvaritvah v Kanadi (film je izdelal član Tone Zrnek CM); pa spet slikarska razstava Ivana Bukovca, ki se je izšotal v slikarski šoli Kulturne akcije v prvih letih njenega življenja;

02 412/1981

mev za svojo besedo, za tisto, ki družijo in plemeniti srce. V tem okviru bo njegovo delo ostalo. Zdomec – popolnoma svoboden v tem svetu, vendar postavljen v nenehno vednost, da se izgubi za vedno. V akciji bo oblikovana podoba ustvarjalca – romarja, poeta, trageda – tistega, ki ne odneha za hudiča in ne zavrne besede, ne odstopi od igre, ne neha premišljati in pričevati. In to pričevati po slovensko! Beseda bo obnovljena, prišel bo ogenj, a mnogi ne bodo vzdržali v začetnem zagonu in naravnosti v akcijskega duha... umaknili se bodo in prešli, predali nemoči starcev, zopetnemu opraviču vrtičkarjev in računarjev. Akcija bo dosegla nemajhen vrh, a prišlo bo pomankanje, stiska, utrujenost in trpkost... za mnoge razklanost duha. Vidim jih, ki odhajajo in zapuščajo svoje delo. Saturnovi strupeni vplivi. Šli bodo, a v srcu jim bo ostala bolečina tega rojstva. Mnogo zatajevanja, notranje discipline in duhovnosti bi bilo treba, da bi se to ne zgodilo. A bo prišlo. Vendar to še ne bo konec – ta bo prišel mnogo pozneje, počasi in dobrotno, kot pride sen na oči po utrujenosti dnevnega dela... Akcija bo pomenila ljubezen do besede in zato bo ostala v analizi slovenstva za vedno...“

france papež
pred dvajsetimi leti,
glas ska, junij-julij 1974

Sklepno poročilo, kot omenjeno, je povezal v nekatere tehtne ugotovitve predsednik dr. Tine Debeljak: kljub težavam, ki niso prvenstvena krivda Kulturne akcije, marveč dejavnikov zunaj nje, je bila naša publicistika v slovenskem zdomstvu in zamejstvu prisotna. Tradicionalni kulturni večeri v Buenos Airesu zapišejo po pravici dve lepi sezoni. Načrtov je bilo veliko; uresničen manj, ne zaradi pomankanja prizadevnosti vodstva in članov, marveč spet zaradi mnogih zunanjih dejavnikov in preprek. Tudi predsednik je ugotovil, da je trenutno največji zoprnik Kulturne akcije „strahotna inflacija, astronomska draginja, ki nam izpodkopava trdnost...“ (iz poročila). Ob takšnih zaznavah je skupščini predlagal, da si za reševanje teh zamotanih vprašanj izvoli odbor, ki bo posebej skrbel za gospodarski dvig ustanove. Grenkim, a resničnim zaznavam navkljub, pa je predsednik ob vsem le prepričan v še dolgo in plodno življenje Kulturne akcije.

Predsednikovo in poročila odbornikov in vodij delovnih odsekov, so na zmenku zbrani aktivisti v Akciji odobrili. Odborovo delo so odobrili tudi člani nadzornega odbora: dr. Vinko Brumen, dr. Jože Krivec in g. Joža Vombergar, ki so skupščini predlagali tudi razrešnico odboru. Razrešnico je občni zbor odobril z zahvalo odboru za vredno opravljeno delo.

Zmenek je poslej vodila članica gledališkega odseka ga. Pavči Eiletzeva, ki je poskrbela za volitve novega odbora. S tajnim glasovanjem je bil izvoljen tale upravni odbor:

predsednik – Ladislav Lenček CM
podpredsednik – arh. Marjan I. Eiletz
tajnik – Nikolaj Jeločnik
blagajnik – Alojzij Rezelj.

Po razglasu volitev je novi predsednik Ladislav Lenček CM prevzel vodstvo skupščine in zbrane člane takole nagovoril:

spominski večer ob smrti pisatelja Karla Mauserja; počastitev 100-letnice rojstva Otona Župančiča; dr. Gogale ciklus predavanj o 2. vatikanu; ne manj tudi zavzetost za predavanje prof. dr. Fr. Rodeta CM, kot tudi za obisk in predavanje svetovno priznanega slovenskega znanstvenika prof. dr. Antona Peterlina. Ob sklepu je tajnik priporočil skupščini in novemu odboru več prizadevnosti za povezavo med ustvarjalnimi člani, pa tudi za pritegnitev mlajših slovenskih kulturnih delavcev v ustanovo.

VODJE posameznih odsekov – France Papež (literarni in revija Meddobje); dr. Alojzij Kukovica S.J. (filozofski); dr. Mirko Gogala (teološki); arh. Jure Vombergar (likovni); dr. Tine Debeljak (za zgodovinskega in tehnično-naravoslovnega) – so v še bogatejših nadrobnostih prikazali dejavnost posameznih delovnih odsekov, ki so po pravilih zastavljeni kot motor, srčika, najpolnejši dejavnostni izraz življenja v Kulturni akciji. Med filozofi je bil najbolj aktiven prof. Vinko Brumen, med teologi dr. Gogala, med literati dr. Debeljak, Vladimir Kos in France Papež, med likovniki se je v zadnjih dveh letih izkazal Ivan Bukovec z lastno razstavo.

Že predsednik v svojem sklepnem poročilu, pa tudi aktivisti, ki so se o poročilih pogovarjali, so obžalovali, da sta docela zastali, (usahnila?) včasih izredno prizadevni gledališka in glasbena dejavnost. V glasbeni smo bili deležni le dokaj skromne obletnice Beethovne smrti, v gledališki pa občasnih nastopov redkih deklamatorjev ob večerih literarnega odseka.

Publicistika, ki je med naglavnimi dejavnostmi Kulturne akcije, je zapisala izide tehle knjig: France Papež, Zapisi iz zdomstva; Jože Krivec, Pij fant, grenko pijačo; Karel Mauser, Zemlja sem in večnost (posmrtna pesniška zbirka); prvi dve sta še iz objavljenih publikacij jubilejnega dveletja ob 20-letnici Kulturne akcije; ni pa še izšla tudi takrat napovedana Antologija slovenske zdomske lirike – pričakovanje urednika opravčujeta s trdim in napornim, zadosti težavnim delom pri izbiranju in analizi pesnikov in pesmi. Izšel je v celoti XVI. letnik revije Meddobje, v trdem zastanku pa je še zmeraj ves XVII. letnik, ki se do zdaj ni predstavil niti s prvim zvezkom; od publikacij, ki so bile napovedane za lansko leto, še niso izšle Bukvičeve črtice. Pač pa je Glas SKA v celoti izpolnil obveznosti do naročnikov.

Ni bila razveseljiva blagajnikova ugotovitev, da pri vsej še kar zgledni prizadevnosti naročnikov naših publikacij, pa tudi ob nekaterih mecenarskih darovih, Kulturno akcijo spet preganja dokajšnja gmotna kriza. Vprašanje, ki ga bo moral reševati in tudi rešiti novi odbor, ki pa je zaradi rekordne argentinske inflacije še dvakrat resno. To gmotno grožnjo bo moral novi odbor trdo upoštevati pri vsem načrtovanju bodočega dela v Akciji: tako v publicistiki, kot tudi v drugih dejavnostih, ki so zvečine tudi povezane z denarnimi stroški. Zanimiv in tudi vneto pozdravljen je bil blagajnikov predlog, da Kulturna akcija začne resno premišljati o ustanovitvi Slovenskega kulturnega fonda, v katerega bi prispevali vsi za slovensko zdomsko kulturno pojavnost vneti rojaki v svetu. Fond bi zagotovil možnost kulturnega dela ne le Akciji, marveč tudi nji podobnim ustanovam.

„Ko prevzemam predsedstvo Slovenske kulturne akcije, se spominjam njenega prvega predsednika pisatelja Rude Jurčeca, ki ga je odlikovala najširša kulturna razgledanost; prav tako se spominjam njenega drugega predsednika dr. Tineta Debeljaka, ki je v oči slovenskega zdomskega kulturnega sveta našo ustanovo častno in dostojno predstavljal. Kot organizator, ki sem pred 25. leti pobudil ustanovitev Slovenske kulturne akcije in delam v nji vsa leta tudi pri vodstvu – z izjemo kratkega premora – bi s predsedovanjem, ki so mi ga člani zaupali, želel ustanovo ob 25-letnici poživiti, kolikor je je poživiti pač možno ob zaznavnih premembah, ki so nastale v slovenskem zdomskem, posebej zamejskem kulturnem prostoru. Pri tem podvzetju upam na bistveno sodelovanje novega tajnika kot tudi drugih odbornikov in predvsem vseh vodij delovnih odsekov.“

Kot nujne naloge na krajši rok je novi predsednik omenil: vredno proslavitev srebrnega jubileja Slovenske kulturne akcije; izpolniti vse, kar smo obljubili naročnikom; kulturne večere v Buenos Airesu podvigniti na čim višjo raven po načelu: rajši manj, pa to vredno; pomnožiti vrste ustvarjalnih članov in oživiti predvsem dejavnost delovnih odsekov; povabiti k ustvarjalnosti v Kulturni akciji čim več članov, ki so se ji oddaljili ali jo celo zapustili; storiti vse, da se slovenski kulturni delavci vključijo v ustanovo; postaviti Akcijo na trde gospodarske osnove.

SKUPŠČINA je z odobravanjem pozdravila načrte novega predsednika. Ne manj zavzeto je z živahnim aplavzom pritrčila njegovemu predlogu, da občni zbor imenuje za častnega predsednika dr. Tineta Debeljaka (besedilo o imenovanju objavljamo posebej). Dr. Debeljak si je z nesebičnim in več kot zavzetim osebnim in organizacijskim delom, ki je bilo vsa leta združeno z nemajhnimi žrtvami, prav gotovo to priznanje zaslužil.

SKUPŠČINNA 25. maja letos je pokazala, da je v Kulturni akciji še življenje; velika pripravljenost in pol-

nost odgovornostne zavesti; iskrena vnema, da njeni člani še znašaja svoj kulturno ustvarjalni med v skupno medišče za dvig in ohranjanje slovenskega zdomstva, za pričevanje o teh letih našega meddobja, za potr-

jenje vseh slovenstvu zvestih svobodnih Slovencev na vseh kontinentih. Naj bo srebrni jubilej, ki ga doživljamo, v ponos vsemu slovenskemu svetu in v zaščenoje vsem članom v Kulturni akciji. m t

imenovanje dr. Tineta Debeljaka za častnega predsednika Slovenske kulturne akcije

Skupščina Slovenske kulturne akcije 25. maja 1979 v Buenos Airesu je z iskrenim odobravanjem sprejela kot poseben sklep tole izjavo, ki jo je zboru predlagal predsednik Ladislav Lenček CM:

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA izraža na tem občnem zboru 25. maja 1979 v Buenos Airesu svojemu rednemu ustvarjalnemu članu, dolgoletnemu predsedniku, uredniku, knjižnemu uredniku, pobudniku mnogih njenih dejavnosti, **univerzitetnemu profesorju doktorju TINETU DEBELJAKU** najvišje priznanje hvaležnosti za vse do zdaj opravljeno zares vredno kulturno, posebej knjižno delo, ki ga v tako bogati meri naklanja ne samo naši ustanovi, marveč vsemu slovenskemu zdomstvu, zamejstvu in posredno tudi matični Sloveniji. Kot zunanji izraz tega priznanja občni zbor Slovenske kulturne akcije kot njen najvišji organ v organizaciji **odlikuje dr. TINETA DEBELJAKA** z imenovanjem za

častnega predsednika Slovenske kulturne akcije

para que el mundo lo sepa

Las autoridades británicas en Celovec tomaron a los domobranci después del traspaso de Drava bajo su protección. Los bien desilusionados domobranci acamparon en el campo de Vetrinj. Con la treta de que los encaminan a Italia, los británicos los entregaron a los partizani de Tito, parte en Področica, parte en Pliberk.

Del campo de Vetrinj devolvieron los ingleses a 10.000 eslovenos, aproximadamente; entre éstos había algunos centenares de civiles. Se calcula que de este número fueron asesinados 9.000 soldados.

A otros 500 militares y refugiados civiles los partizani el 8 de mayo de 1945¹ detuvieron en el puente sobre Drava, cerca de Borovlje, y se los llevaron a los bosques de Kočevje. En Novo mesto y alrededores detuvieron alrededor de 1.500 domobranci, de los cuales por lo menos 1.000 han sido asesinados. Hay que agregar a las víctimas también a los domobranci heridos, en un número de 300, que los partizani detuvieron en Gorenjsko en el tren de la Cruz Roja.

Los partizani sin proceso y juicio alguno, después de innumerables humillaciones, torturas y deprivaciones asesinaron a más de 11 mil soldados desarmados y refugiados civiles, los que han sido presos cerca del puente de Drava en Borovlje o devueltos de Vetrinj junto con los soldados. No se cuenta en este número de masacrados a numerosos domobranci, presa de los combates defensivos cerca de Trzič, y los, que por cualquier razón quedaron en Eslovenia. Tampoco figuran entre los arriba enumerados los civiles, a los que asesinaron después de "la liberación" y cuyo número sobrepasa varios miles.

za junijski spomin

Ko pa sta bila na polju, se je vzdignil Kajn zoper brata Abela in ga ubil.

Tedaj je Gospod rekel Kajnu: „Kje je tvoj brat Abel?“ Odgovoril mu je: „Ne vem. Mar sem jaz varuh svojega brata?“

Pa je dejal: „Kaj si storil? Glas krvi tvojega brata vpije k meni z zemlje!“

geneza, 1. knjiga

Dies illa —

bodi preklet! preklet! preklet! —

ko me je tuja roka pahnila domov umret

v grob, ki se mi je kot brezno odprl

in sem v njem v tisočih mrl

zapuščen in sam...

Moja piščal je votla kost.

Naša smrt ni več skrivnost.

jeremija kalin,
iz „črne maše za pobite slovence“

priznanje zge...

Teži me smrt Janeza Remica.

O Janez Remic, če bi bil ti danes živ...

Malo ljudi sem doslej srečal na Slovenskem, ki bi bili tako nadarjeni kakor ti. Popoln genij: pesnik, matematik, jezikoslovec, zgodovinar, prevajalec, kritik... Bil si neke vrste Matija Čop, le da si pri mlajših letih veliko več vedel kot on.

Kaj mi zdaj očitaš? Da te nisem rešil? Da bi, če bi jaz hotel, ti še živel in da bi za slovensko omiko pomenil tisto, kar bi lahko pomenil Čop, če ne bi utonil v Savi?

Nisem si mogel kaj, da ti ne bi rekel: Koko si mlad!

In ti si mi odvrnil: Ostarej si.

Jaz: Kar se mene tiče — sem te ljubil.

vladimir kos

V ORANŽNEM ŠKRLATU

Oranžnim lotosom in škrlatnim vrtnicam
ne more nihče prepovedati
dehtenja

za naše mrtve junake.

In svilnati zvon za zvonom udari
z junija,

tako da iz žalosti vzklije vrisk
življenja

in raste z grude v oblake.

Morje odmeva.

Temno gozdovi dihajo.

Ljudje, ki vedo za ta praznik,
znajo peti

še v rudnikih tiranije.

Vrtnice zvené. Lotosi ugasnejo.

Dejanja ostanejo

vej nesmrtnih cveti.

Njih sad nikdar več ne zgine.

On: Zakaj pa me potem leta 1945 nisi rešil? Zakaj si me pustil v Teharjih pri Celju, kjer so mi poslali rožni venec svinca v prsi, ne da bi me vprašali po mojem življenjepisu, še manj pa po moji krivdi?

Jaz: Ne bodi krivičen, gospod domobranski oficir...

Vendar se mi zdi tvoja smrt krivična, še več, v resnici tragična. Tiste, ki so neposredno krivi, da nisi več živ, bi bilo treba postaviti pred sodni stol, zakaj pobili so enega najumnejših Slovencev...

jože javoršek,
hvalnica zemlji,
pri obzorjih, maribor 1971

POČASTITEV PRAZNIKA JUNAKOV V BUENOS AIRESU

Osrednje slovensko društvo v Argentini Zedinjena Slovenija je tudi letos 3. junija pripravilo spominsko proslavo vseh žrtev revolucije v domovini.

Po maši v cerkvi Marije Pomagaj, molitvah za rajne in po polaganju venca pred spomenikom junakom, se je v prepolni veliki dvorani razvila globoko zamišljena in po izvedbi odlična proslava.

Spominski besedi Milana Magistra, ki je znova pokazal, kako so se slovenski možje in fantje junaško uprli komunizmu, je na odru sledila pretresljiva slika te velike dobe naše polpretekle zgodovine.

Prikaz je zamislil in sestavil Zorko Simčič na podlagi pesniško izraženih doživetij Vladimirja Kosa, Karla Mauserja, Marjana Jakopiča, Stanka Majena in Zorka Simčiča. Uvodne misli, povezave med posameznimi pesmimi in zaključek je napisal v literarni obliki, kar je dajalo vsemu predvajanju smiselno enotnost in je bistveno pripomoglo k globljemu razumevanju pesniških stvaritev.

Scena je povsem ustrezala vsebini: vse v črnem, le v ozadju je žarela alegorija naših žrtev: Kristus na križu z roko kaže na trpeče junake; vse izdelano kot vitró, ki se je vzpenjal od tal do vrha pozorišča. Sliko je izdelal, kakor tudi vso sceno zamislil, Marko Jerman.

Vsa predvajanja je uvajal po avtorjevem besedilu arh. Jure Vombergar, redni član SKA, ki je tudi recitiral zaključni Simčičev tekst: In vendar... nekoč bo! Njegovo podajanje je bilo na višini. Tudi recitacije pesmi, ki niso bile brane, so bile prav dobre, zlasti Janeza Vasleta, Marka Finka, Kristine Jereb in Marice Majer-Debevčeve.

Recitacije je mestoma spremljal s primernimi pesmimi kvartet, ki so ga sestavljali Marko Fink, Janez Vasle, Janez Rode in Mirko Vasle.

Prireditve je režiral redni član SKA g. Frido Beznik.

ustvarjalci ska

akademski kipar france gorše

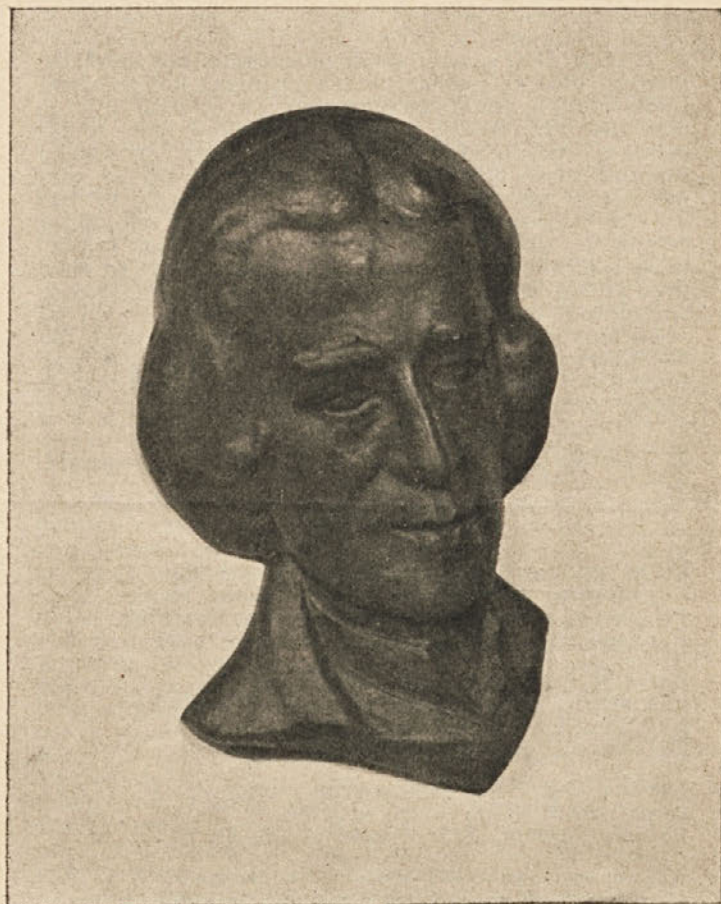
je pred tedni uredniku Glasa na njegovo prošnjo zarisal novo glavo za list ob srebrnem jubileju Slovenske kulturne akcije; danes se Glas prvič predstavlja z njo. Priložil je tudi vrsto odličnih fotografskih posnetkov svojih najnovejših del, ki jih bomo natisnili v posebni jubilejni številki Glasa. Tokrat objavljamo fotografijo reliefa škofa Barage, ki ga je Gorše izdelal v Torontu 1977 v žgani glini. Posnetke izvirnika vliva v Torontu keramičar Zigfrid, po rodu Latvijec. Do zdaj jih je izdelal čez 150. Relievi krase slovenske domove po Kanadi. Naj omenimo ob tem, da so slovenski romarji s Koroške, v posebni avdienci poklonili Janezu Pavlu II. kot svojski dar Goršetovo bronasto skulpturo „Pojoče duše“; fotografijo smo objavili v Glasu 1-2 (januar-februar) 1978, z imenom „Alegorija duhovnosti“. Umetnik Gorše je še zmeraj krepak in ves zagnan v svoje ustvarjalno delo.

akad. slikarka marjanca savinšek

je pripravila samostojno slikarsko razstavo olj in gvašev, v Parizu, v BIMC-Galerie (na 52, rue de l'Hotel de Ville), prav v središču francoske prestolnice. Razstava je trajala od 20. aprila do 22. maja. Slikarka nam je sporočila, da je obisk velik in zanimanje razveseljivo. Obljublja nam tudi kritike iz francoskih listov. Več bomo o razstavi pisali in objavili tudi fotografije razstavljenih del v jubilejnem Glasu. Že zdaj slikarki, naši vneti redni članci, z zadovoljenjem čestitamo, ko je znova opozorila s svojo umetnostjo veliki mednarodni svet na slovensko prisotnost v njem.

tone zrnc

je pripravil za slovenske melomane novo glasbeno kaseto Mladinskih pevskih zborov pri Mariji Pomagaj v Torontu — župnija slavi letos srebrni jubilej. Zbor je pri snemku dirigiral Zrnc, orkester pa Matija Lebar in M. Kolarič, tonska snemalca sta bila Polde Ahlin in Frank Rus. Na kasetni trak je zapisanih 18 pesmi: 10 božičnih, 4 razne, pa 4 velikonočne.

Goršetov relief Baragove glave

TINE DEBELJAK O MEDDOBJU XVI, 4

Izšla je zadnja številka lanskega XVI. letnika Meddobja, revije Slovenske kulturne akcije pod uredništvom Franceta Papeža. Ta je napisal tudi obvezni kasteljanski tekst o „Las substancias“, o prvinah našega bivanja v tej deželi.

Uvodno prozo je tokrat napisala Terezija Marinšek pod naslovom Peščena zemlja. Ta pisateljica se je pojavila šele z lanskim razpisom dr. Ignacija Lenčka nagrad pri SKA. Njen nenagrajeni prispevek ČAKRA je izšel v Glasu. Zdaj objavljeni pripovedni tekst v Meddobju je motivno iz istega okolja, opisuje namreč obisk argentinskih potomcev veleposestnika obenem s slovenskimi „priženjenici“ k stari „čakri“, ki zdaj že razpada. Realistični opis polpreteklega argentinskega podeželja, na družinski podeželski pristavi (lov, živinorejstvo, obsežnost posestva itd.), je plastičen. Pripovedovanje pa boljše kot prejšnje zaradi jasnejše obrazložitve sorodstvenih vezi med posamezniki (dasi je slovenski „prinos“ k družinski skupnosti še zelo zabrisan). Ostro pa je poudarjena končna poanta — ljubezen novega vseljenca do stare družinske tradicije, do „čakre“, kar tudi umetniško rešuje črtico. — Tokijski pesnik Vladimir Kos priobčuje tri lepe japonske pesmi, izmed katerih posebno prva — Prijateljca ni več — zajame s pristrano preprostostjo. — Osrednjo razpravo v tem zvezku je napisal prof. dr. Vinko Brumen o Vlogi „zadevanja“ v Vebrovih poteh do Boga (24 strani), ki je nov donesek Vebrovega učenca k odkrivanju razvoja „poti k Bogu“ tega vrhunskega slovenskega filozofa. Bistvo problema je strnil pisec v sklepnih stavkih: „Veber je osebno po neki bolj ali manj versko suhi dobi doživel tudi Boga in se mu kot človek uklonil. Kot mislec, filozof, je hotel to doživeti tudi umsko osvetliti. Ostal pa je v glavnem pri sklepalnih dokazih, a vedno izhajajoč iz izkustvenega sveta, kakor sam poudarja, ne apriorno. Žal nam je, da tudi

zadevalne poti k Bogu ni utegnil bolj razjasniti niti izdelati“. — Kot gost je napisal za Meddobje kratek pogled na starejšo belorusko književnost slavist dr. h. c. Emil Ciawlowski pod naslovom Začrt beloruske književnosti (6 str.). Pregled je iz rokopisa poslovenil T. Debeljak, ki je k članku tudi prepsnil nekaj zgledov treh modernih beloruskih „klasikov“ iz začetka stoletja: Janka Kupalo (Aleluja), Alizo Paškivič — Tetko (Za novo leto iz tujine) in Jakoba Kolasa (odlomke iz pesnitve Simon Muzika). Je to prevoditeljski pionirski pogled v belorusko poezijo, ki se bo nadaljevala v prihodnji številki. — V oddelku Pogledi je natisnjena 30 strani obsegajoča razprava Franca Jeze: Pripombe k Grafenauerjevi Zgodovini slovenskega naroda. V nji je F. Jeza podvrnil svoji teoriji Slovencev kot germanskega izvora Zgodovino slovenskega naroda prof. dr. B. Grafenauerja, in sicer nje I. del, ki je svoj čas izšel v Kmetški založbi. Bistvo vse razprave je, korigirati Grafenauerjevo pojmovanje stare zgodovine Slovencev z ozirom na lingvistične ugotovitve o nordijskem izvoru Slovencev, kot jih je Jeza prej podal že v svojih dveh knjigah. Zdaj jih je apliciral konkretno na Gr. Zgodovino. Zanimivo bi bilo, da Gr. pove svoje mnenje o Jezovi teoriji in njegovih pripombah. Polemika more biti samo plodna. Zanimiva pa je ugotovitev F. Jeza, da bi „svoje kritične recenzije ne mogel objaviti v nobeni reviji, ki izhaja v Sloveniji, ter je že s tem poudaril pomen slovenskega svobodnega tiska v emigraciji. „Njegova vloga je neprecenljiva.“ — V zadnjem delu Zapisu pa je priobčil Fr. Papež svojo besedo o O. Zupančiču, ki jo je imel ob njegovi proslavi v SKA, pod naslovom „Obris podobe O. Zupančiča“. — Ta zadnji zvezek na zadnji strani prinaša seznam predavanj, kulturnih večerov v okviru SKA v zdanjih treh sezonah.

1 **JAPONSKO** sestavljajo štirje veliki in več kot 3.000 manjših otokov, vendar pomenimo manj kot tri desetinke celotne zemeljske površine. Pa se nam tudi te desetinke zdijo velike in vsak dan čutimo, kako so zapletene v naše življenje. Največja dolžina japonskega ozemlja znaša 3.000 km; od juga do severa se zdaj postopoma spreminjajo barve, tako da je tukaj pri nas v Tokiu (35.42 N, 139.46 E, kot pravimo) zelenkasto svetlo. In slive cvetijo za pepelnično sredo. Čudno, da se božiča in priprave nanj bolj veselimo kot pa dobe pred veliko nočjo odnosno Veliko zoro. In vendar daje smisel tudi božiču; ko bi učlovečeni božji Sin ne bil resnično vstal od mrtvih, bi tudi božiču manjkalo nekaj bistvenega: dejanska zmaga božje ljubezni odnosno uresničeno odrešenje. „Ko bi Kristus ne bil od mrtvih vstal,“ pravi sv. Pavel Korinčanom (1 Kor 15, 14), „...bi bila krščanska vera neumnost.“

2 Profesorju g. **BOŽIDARJU BAJUKU** za sedemdesetletnico. Pesem z naslovom

LUČ V MEGLI

*Pozno prihajam, gospod profesor, z voščili,
s čestitkami za Vaših dobrih sedemdeset let.
Pri nas je štrajk pismonoš. A svod je ves sinji.
V napeti zrak se včasih izgubi kamelij smeh.*

*Zares se veselim z Vami ceste življenja,
kjer smo se srečali, nekoč, mi v smeri rudnikov,
kjer kopljejo nemimljivo spoznanje za dela.
Zaznamovali ste za nas vsak prepereli rov.*

*Iskrena hvala! Naj Bog povrne trpljenje,
ki ga zaradi Njega nosite za Njim za nas,
da laže najdemo luč v megli in obzorje.*

*Ker te stvari so – kot križa mir – dragocene.
V srebrni lesk odeta kliče z džunglo tuja noč.
Z omamnih mask žari z obljubo tujih sonc obraz.*

Podpis: Vaš vdani nekdanji srednješolec.

3 **PRED** petimi dnevi sem prejel Glas SKA 9-10, 1978 in z njimi duhovito Debeljakovo oceno Meda XVI, 3, *seveda v ponatisu* iz Sv. Slov. lanskega oktobra. Naj se dotaknem tukaj še enkrat Medove stvaritve, ne da bi dopolnil Debeljakovo oceno, ki ne potrebuje dopolnitve, ampak da tudi s svojega zornega kota osvetlim v revijo vložene vrednote: prva stvaritev je skoraj nekaj živega in iz raznih delov in delcev, da lahko delo funkcionira.

(a) Pri Debeljakovi črtici Novi plavž mi posebno ugaja živ način pripovedovanja, dramatika zapletov, „vonj“ po južnoameriškem okolju, ki se vanj skušajo zviševati brezdomski Slovenci. Šibkost zgradbe povesti pa čutim v slučaju, ki združi dva nasprotnika izpred Turjaka prav pred tovarniško pečjo neke v Južni Ameriki; želel bi si nekaj vmesnih „stavkov“, ki bi povest premaknili na raven večje verjetnosti; črtica bi s tem neizmerno pridobila. Tudi njen konec me trenutno prav ne zadovolji; moč pripovedovanja se takorekoč skrha prav na višku, ki sem se mu bližal, moram reči, z napetostjo resničnega braca.

(b) Trije Rakovčevi prevodi s svojo posrečeno ritmiko zakrivajo dejstvo, kako težko je pravzaprav prevajati po pesniško iz tujih jezikov. Posebno zanimiva je druga pesem z naslovom Tiger, ki jo je William Blake po večkratnih korekturah (ki so ohranjene) dovršil l. 1793 in katere prvi dve kritici sta, po mnenju M. K. Nurunija (v M. D. Paleyjevi zbirki esejev, Prentice-Hall 1969), pod vplivom francoske revolucije 1789. Dosti ljudi je že skušalo doumeti to sijajno Blakovo pesem („eno najbolj dragocenih v angleški literaturi“, pravi G. Keynes v svojem komentarju k bibliograf. pariški izdaji 1967). Tukaj bi rad navedel drugo kitico, da pokažem, da je njen Rakovčev prevod sicer možen, a manj verjeten, kot se mi zdi; kar naj doprinese k razumevanju pesniškega umotvora, ki ga različni ljudje različno doživijo.

Angleški izvornik druge kitice se glasi tako: In what distant deeps or skies burnt the fire of thine eyes? On what wings dare he aspire? What the hand dare sieze

the fire? V naši prozi bi to tako prevedel in s tem nakazal smer za pesniški prevod: „V katerih daljnih globinah ali nebesih je bil gorel ogenj (.ki zdaj gori) v tvojih očeh? S kakšnimi krilj se drzne stremeti (v višino)? Čigava roka se drzne dotakniti tega ognja?“ – Zdi se mi namreč, da se pesnik vprašuje, kje je sila, ki je oblikovala silnega tigrata takorekoč kos za kosom; na koncu 5. kitice se namreč jasno vprašuje, obrnjen k tigru: Did he who made the Lamb made thee? V Rakovčevem prevodu: „Je isti ustvaril tebe in jagnje?“ – Zanimivo je tudi, da ima angleški izvornik veliko začetnico za „jagnje“, kakor da bi pesnik mislil tudi na Jagnje božje, to je, učlovečenega božjega Sina, tako na njegovo dinamiko kot na njegovo krotkost. Rakovčev prevod prvih dveh vrstic 5. kitice sicer daje slutiti božje ustvarjanje, a v angleškem izvorniku je tudi presenetljivo moderna poanta „vojne zvezd“. Takole se glasi: When the stars threw down their spears, and water'd heaven with their tears... Po naše: Ko so zvezde odvrgle (bojna) kopja in so njih solze močile nebesa; (in angleški izvornik nadaljuje) se je smehljaj, ki je vse to ustvaril?“

(c) Cukalejeva pesem Tvoj Klic zajame! Moti me pa nerazumevanje dveh besed: kaj je „bina“ pesem? kaj je „kristočur“?

(d) Zaradi vrednosti debatiranja za dosego čim večje jasnosti naj dodam nekaj misli k dragoceni Bergantovi razpravi „Miti v sv. pismu“. V zadnjem stavku uvoda (str. 220) pravi: „...krščansko življenje, ki je vse zgrajeno na sv. pismu, izvira iz sv. pisma, in se hrani v njem.“ Ali ni bolje – tudi z ozirom na Bultmannovo enostranskost – reči: „...krščansko življenje, ki je vse zgrajeno na živi tradiciji (lahko bi tudi rekli: na živem stiku), katere bistveni del je sv. pismo; na tak način izvira iz sv. pisma in se hrani v njem.“ Človek nehote misli na katehezo sv. Ireneja iz 2. stoletja, kjer je poudarek na naslednikih apostolov, ki iz roda v rod in iz kraja v kraj na živ način prenašajo neokrnjeno sv. pismo in ga „pravilno, skladno, neoporečno in nepokvarjeno“ razlagajo (Adv. Haer. IV, 33, 8; prim. tudi v istem poglavju 26,2 in 26,5). Bernard Sesboué je napisal knjigo z naslovom *Évangile dans l'Église* (L'Évangile dans l'Église) in ji dal podnaslov *La Tradition vivante* (La Tradition vivante de la foi) in takole pravi npr. na strani 75 sl.: „Sredi novih problemov, ki jih Cerkev stavlja zgodovina in stavlja kulture, Cerkev mora govoriti, to je, na novo povedati, kaj pomeni evangelij, preveden v jezik dejanskega časa in dejanskega kraja... In prav v tem je paradoks resnične in ustvarjalne zvestobe evangelija: želja, uresničiti ga tu in zdaj, se ujema hkrati z željo, ohraniti ga neokrnjenega.“ (Knjiga je izšla 1975 v Franciji v Vendôme, pri Le Centurion.) – V poglavju, ki nosi naslov „Pojem ali definicija mita“, bi si želel več jasnosti, dasi se zavedam težkoče naloge, ko gre za splošen uvod. Zdi se mi, da bi bilo bolje, navesti razloge za drugačno pojmovanje kot pa učenjake na splošno, saj je merodajna njihova razlaga, ne pa njihova avtoriteta. Mimogrede: katero je tisto svojsko stališče, s katerega „dojema realnosti, ki jih znanstvena logika ne more zajeti v svoje kategorije“ (str. 221)? Za katero znanost gre? Za zgolj naravoslovno?

Kaj je pravzaprav funkcija logike? In funkcija znanstvene logike? To se pravi: funkcija naravoslovno-znanstvene logike, ali pa morda vsake znanstvene logike, všteti filozofijo in teologijo? – Na isti strani je rečeno, da se mit „predvsem zavzema za transcendentalno realnost, to je tisto, ki je onstran izkustva in logičnega sklepanja, a se javlja in deluje v svetu s tako silo, da je ni mogoče prezreti.“ Če se v svetu javlja s tako silo, da je ni mogoče prezreti, nujno spada k izkustvu, razen seveda, če jo moremo dojeti le po intuiciji, kot je nakazano na strani 222 zgoraj. Toda kaj je intuicija? Da se poslužim izrazoslovja istega paragrafa: mnogi znanstveniki menijo, da resnične intuicije ni... – Iz srca si želim še en Bergantov esej, kjer se spoprime z različnimi problemi, ki jih v pričujočem eseju le nakaže, jih analizira in iz njih izlušči resnico, za katero mu bomo spet hvaležni, kot smo mu za pričujočo pionirsko delo uvoda.

(e) Tehtni Debeljakov „Prispevek“ h kreologiji znova razodeva, kako važno je, da gospod doktor vedno znova seže po peresu, da izpolni vrzeli, ki jih le on more zamašiti, ker toliko ve; to znanje bo odšlo z njim v večnost, če nam ga prej ne sporoči in izroči – čim širše naše obzorje, tem svobodneje se lahko kretamo.

(f) Papeževi Tiempos y lugares so pesniška proza; lahko bi njene vrstice prepisali v pesniške vrstice kitice. Bolj kot doslej se mi zdi argentinsko-slovenska, to je, prežeta s soncem, gorami in planjavami, ljudmi in hišami Argentine. Slovenec odkriva osnovno sorodstvo s človekom tkzv. tujine.

4 TA trigram sledi fizično tretjemu, a dejansko je med obema razdalja sedem dni, ko sem moral iti na zahodno Japonsko, da naberm denarja za naše socialno delo na tokijski periferiji. Iz mesta Kjôto, nekdanje japonske prestolnice, sem prinesel nazaj pesem, ki sem jo zložil nedaleč od groba japonskega pesnika Bašôja; grob je v sedanjem predmestju mesta Kjôto in sicer, kjer se predmestje zlije s podeželjem v okraj Arášijama (po naše pisano in izgovorjeno) z mozaikom starih templjev in vrtov. Skoz pokrajino teče velika reka Hôzu z vrsto borov na bregu. Med obiskom pokrajine je začelo snežiti in spet sem videl, kako se sneg poda zavitim tempeljskim streham, borom in bambusu. In japonskemu kimonu.

KROKARJEVO PERO

*V Arášijama spet sneži
na bore
ob reki*

*v Arášijama s tristoletnim grobom,
kjer pesnik Bašô je pel,
trpel,
in včasih vriskal
od sreče.*

*S cvetoče breskve kri kaplja
na sneg
in na kamen, v spomin*

*na haiku v okvirih,
žive in mlade.*

*Tako kot zdaj je s pesnikom,
kjer biva v Začasnem.*

*In krokar prileti na breskev,
sede
in čaka.*

*Od reke pride človek,
sklonjen
mimo koruka.*

*Pero odnese veter
v belo borovo dlan.*

5 BRUMNOVO „Trojno zdomstvo“ v Glasu 9/10 (1978) je naravnost klasično dovršeno razmišljanje. Isti naslov bi mu rad predlagal, ko bi se kdaj odločil za objavo vseh doslej natiskanih (in morda novih) razmišljanj svoje filozofske antropologije odnosno filozofiranja o našem konkretnem človeškem življenju, posebno na tujem. To, kar dela Brumnovo eksistencialno analizo tako tehtno, je dejstvo, da skuša razumeti življenje v luči že znanih in tolikokrat pozabljenih ali pa napačno umetih resnic. Pred vsakim Brumnovim esejem bi lahko postavili rubriko „Premišljanja za polnejše človeško življenje.“

6 GLAS mi govori tudi o Medu XVI/4, a najbrž bodo češnje cvetele, ko ga prejmem in če ga prejmem – Med XVI/1 še danes nisem prejel; kar mika me, da bi napisal povestico, kjer Med utone na voznji čez ocean ... Nekoč me je bilo neredno dostavljanje po različnih mednarodnih poštah mučilo; zdaj pa sem se že skoraj privadil takšnemu ubogemu pluralizmu; če in kadar kaj prejmem, sem vesel; če in kadar ničesar ne prejmem, sem tudi vesel, čeprav zaradi drugih stvari, ki jih srečavam na Daljnem Vzhodu. To pa lahko rečem kot izsledek svojega izkustva: slovenska beseda zazveni v tistih plasteh duše, kjer ne zazveni nobena druga; in slovenska beseda priključ v delovanje sile, ki jih druge besede ne morejo na isti lahek način. Abstraktno? Izsledki so abstraktni in zato zmožni konkretne prilagoditve. – V zgoraj omenjeni vesti o Medu XVI/4 pravi g. Papež o moji pesniški dikciji, da „zah-teva od bralca neko estetsko in poetično kulturo.“ Torej sem še daleč od ideala, ki ga čutim nekje v sebi: da zapojem nekoč tako preprosto in lepo, da me bo razumel tudi človek brez poetične kulture. Angleški pesnik Ted Hughes je napisal knjižico 124 strani z

naslovom Poezija v procesu ustvarjanja (Poetry in the Making), kjer zastopa stališče, da morejo vzljubiti in po-ustvariti poezijo celo šolski otroci. In vendar skuša v tej knjigi razložiti, kaj je pesem, in sicer tako, da ga bodo lahko razumeli šolarji, torej s kopico zgledov. Najbrž brez določene osnovne kulture ne gre. Hvaležen bi bil, ko bi mi kdo pojasnil, kako je s tem; morda pa stremim po neizvedljivem. Najbrž se bom moral tudi v tej točki lotiti problema sam.

7 ANTOLOGIJA naše zdomske lirike je v pripravi. Najstarejša japonska antologija lirike se imenuje Manjôšu, v mednarodni pisavi Manyoshu, in pomeni: Zbirka deset tisoč listov. Dejansko ima okrog štiri tisoč petsto pesmi, delo kakih 260 pesnikov, ki so delovali od četrtega do srede osmega stoletja, ko je bila zbirka sestavljena. Zbirko sem imenoval antologijo japonske lirike, a lirike v širšem pomenu besede – poleg lirčno nastrojenih pesmi najdemo tudi pesmi za dvorne ceremonije, za gostovanje, zabavne pesmi in pesmi s socialno tematiko. V veliki večini so pesmi iz po pet in sedem zlogov na vrstico – neke vrste zabeležen pojav izkristaliziranja v še danes priljubljene pesniške oblike Japoncev: v haiku iz 5, 7, in 5 zlogov na vrstico; in v tanka iz 5, 7, 5, 7, in 7 zlogov na vrstico. Štetje zlogov je dano z ustrojem japonščine, ki s posameznimi zlogi ali pa z njih kombinacijo izraža besedni pomen.

8 OB koncu teh pozimskih trigramov je splošno razpoloženje dreves in rastlin še bolj zelenkasto, čeprav ima nebo še zmeraj raje sivkasto-modro barvo za gore in druge oddaljene stvari. Pred menoj na mizi je na novo izdana knjiga Vincenta Nolteja „Spomini... ali 50 let na obeh straneh sveta.“ (Prvi angleški prevod nemškega originala je izšel 1854 v New Yorku; Amerikancem neznanega originala se je bil poslužil H. Allen za svoje popularne povesti pod skupnim naslovom Anthony Adverse; pozneje so jih predelali v istoimenski film.) – Na str. 466 te moderne izdaje iz leta 1934 (pri G. Howard Wattu v New Yorku) berem tole zanimivo informacijo: „Da je Trst (leta 1844) važen, ni bilo težko uganiti; celotna nemška in avstrijska industrija se ga poslužuje kot izhodnega pristanišča za Sredozemlje in po njem za ostali svet in tako je prva zvezna točka med Levantom in severno Evropo ... Toda brez boljših pošt, cestnih in drugih občilnih zvez ne bo mogoče učinkovito pritegniti levantske trgovine k Avstriji.“ Nato Nolte citira članek iz Augsburgers Allgemeine Zeitung od 9.8.1845, ki med drugim pravi tudi to: „Čim bolj smo prepričani, da je vsako mirovanje nazadovanje, tem bolj bi se naše moči in misli morale združiti; brez tega združenja ni ne napredka ne pravih rezultatov... In vendar vlada v Trstu brezbržnost, ki se zajeda v kolesca napredka in ga zavira. Zakaj? Ker je Trst od vsega početka mešano prebivalstvo, kjer obilica zasebnih interesov preplavlja skrb za občo blaginjo; in tako ni potrebne energije in tako je, kot je doslej zmeraj bilo... Ni dvoma o pripravljenosti meščanov... a ker so razcepjeni, ne zmorejo napredka.“ Nekoliko dalje navaja članek pripadnike tržaškega mešanega prebivalstva: „Eavarci, Švabi, ljudje z Rena, Saksonci, Švicarji, Francozi, Angleži, Rimljani, Napolitanci in Grki...“ Nikjer ni v članku besede o Slovencih odnosno Slovanih. (Članek zavzema v tej knjigi str. 446 - 469.) Najbrž ljudje okrog tega časopisa niso vedeli dosti o narodu Slovencev in da imajo prirojen čut za učenje tujih jezikov. Nolte namreč ugotavlja (na str. 475), da so avstrijski generalni konzuli v Levantu sicer brihtni ljudje, toda brez splošnega znanja o gospodarskih razmerah, in nevešči tujih jezikov. „Podobno velja za konzule na Angleškem, kjer bi morali znati angleško, kar pa Avstrijci na takih položajih komaj kdaj zmorejo...“ Prezirani in ignorirani Slovenci bi jim bili lahko pomagali iz zagate, toda plemstvo razuma in zmogljivosti, brez ozira na kr in socialno moč, ni veljalo za vrednoto. In zgodovina se je za to maščevala. Prav zdaj se je boj v našem ozračju med soncem in hladom zaostri v prid hladu. Iz enega izmed svetovnih šahovskih polj, ki ga tvori Tokio – da še enkrat natančno povem: 35. 42 N; 139.46 E –, Vas hladno prisrčno pozdravlja

Vaš dopisnik

Kladimir Kos.

krepka beseda od doma

janez menart

iz pesniške zbirke

pod kužnim znamenjem

ZA-UŠ-NICA

Ob tri četrt na osem v beli srajci,
s kravato, s čevlji, da v njih oslepiš,
in z elegantno vzvihanimi krajci
vsak dan hitiš vzdolž istih cest in hiš.

Pred stolpnico, ki jo gradé že leta,
vsak dan prebode ga kak mrk pogled.
Še delavec, ki se že trd opleta
že spet v bife, bi rad imel izgred.

On pa, kot da ni nič, gre mirno mimo
in misli si, v tlak pred seboj zazrt:
Razumem vas, vsi pač težko živimo,
vi težje kakor jaz – odtod vaš srd.

Kar naredite, v skupni lonec daste,
iz njega jaz pobiram svoj drobiž.
Res da sem uš iz zajedalske kaste,
a tudi jaz, kot vi, prenašam križ.

Čeprav je res, da le prekladam liste,
da v kisle vode dan za dnem strmim
in v diskusijah grem se komuniste
in goltam kavo in kot turk kadim –

imam svoj križ; in to je Peter Kapca,
moj šef, predstojnik, sekretar in bog.
Ker rad bi vladal, moral sem za hlapca,
saj delo mi nikdar ni šlo od rok.

A tudi v meni pamet včasih joče,
ko se na tihem prav sladkó smejim,
na glas pa vneto ženem bedastoče
po smernicah, ki jih od kod dobim.

In včasih seže jok še bolj globoko
– saj mi tovariš bog le dal je vest –
ko proti poštenjaku dvignem roko,
čeprav bi šefu rad pokazal pest.

In kadar kaj v blamažo se izteče,
sem jaz, da vzamem nase šefov greh;
tedaj sramota v dno srca me peče –
saj ni nihče rad tepec v vseh očeh.

In potlej so še bolj nevarni dnevi,
ko pod capinstva dajem svoj podpis.
A kdo naj mi pomaga, ubogi revič:
da ga ne dam, bi šel od polnih miz.

Jaz pa sem uš in moram biti priden:
če padem z glave, padem med balast.
Doma imam so-uš in ljubke gnide
in te požro mi pamet, vest in čast.

Vse to trpim v prid srajci in kravati!
Vam, delavci, vseh teh stvari ni mar:
vi ste potrebni, ker ste pri lopati,
in če ne tu, se tam dobi denar.

A rad priznam, da ne bi rad z rokami
si v znoju služil kruh, kot kdo od vas.
In tudi: Ni nerodno mi pred vami –
če bi nanoslo, bi bili kot jaz.

Če bi le mogli, bi v tej beli srajci
s kravato, s čevlji, da v njih oslepiš,
in z elegantno vzvihanimi krajci
pred delavci nosili v srcu križ.

pesnik je bil 1979. odlikovan s Prešernovo nagrado

zbirka je izšla 1977 pri Državni založbi Slovenije

kronika

KATOLIŠKI GLAS O PAPEŽEVIH

„ZAPISIH IZ ZDOMSTVA“

Pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu je izšla knjiga tega naslova izpod peresa Franceta Papeža, priznanega zdomskega pisca in kulturnika, čigar ime nam je že znano, zlasti iz uvodnikov kulturnega obzornika „Meddobje“. V uvodu k tokratni svoji knjigi pa pravi, da so zapisi nastali kot odmev vzviljanja v slovensko zdomsko problematiko in da so oblikovani v literarni, včasih vizijski in poetični besedi.

Knjiga pomeni prav občuteno in doživeto branje. V njej je močno poudarjen čut odgovornosti, kako ohraniti slovensko kulturo in srenjo v daljnem zdomstvu sredi tujega morja, ki pa za tamkajšnji mlajši rod nikakor ni več tuje, ampak postaja to prav tisto, kar je bilo prej domače, če le ni dovolj vztrajnosti in izrednih naporov za njegovo ohranitev.

V zapisih je poleg kulturnih razmišljanj o slovenskih pisateljih kot Prešernu ali Cankarju veliko prebliskov nazaj v čase, ko so morali ob koncu zadnje vojne številni slovenski begunci zapustiti domovino. Na slovenstvo pa tudi sam pisec gleda s svetožaljem in trpečim občutkom, kar je očitno povzeto po slovenskih pisateljih. Npr. na str. 92: Iz globin zdomstva je videti slovenskega človeka mučenega, stiskanega, nenehno napadanega, v preteklosti in sedanjosti.

Takšno tarnanje je za mlajši slovenski rod seveda manj

privlačno, pa tudi resnično ni, saj bi iste besede rekli lahko za vsak narod in bi še vedno držale, za mnoge pa bi bile lahko še preveč ohlapne, napr. za Ukrajince, Litvance ali Kurde in mnoge druge. In slovenstvo konec koncev pomeni lahko tudi kaj vedrega in veselega in ne samo bojzani nad lastnim obstojem in črnoglednosti.

Delo pa nam kljub vsemu odpira nov, zanimiv slovenski svet v zdomstvu in njegovo mišljenje. Manjka pa mu, mogoče, živivosti ali vsaj poskusa le-tega, v širše slovenske razmere t.j. izven kranjskega okvira doma in sveta. Zato imamo tukaj v zamejstvu ob branju občutek, da gre v razmišljanjih za nekaj preživelega. Vse to priča, kako šibka je idejna slovenska povezanost različnih svetov, v katerih slovenski ljudje živimo. In še huje, da se večinoma niti ne zavedamo potrebe po večji zavzetosti do rojakov, ki živijo v svetu oz. narobe.

Ker se pri našem listu zavedamo pomena širšega slovenskega obveščanja, tudi prinašamo vesti o večjih in pomembnejših narodnih in kulturnih dogodkih v slovenskem zdomstvu. Tako tudi izdajo te drugače zanimive knjige, katere nekaj izvodov je po zmerni ceni na voljo tudi pri našem uredništvu.

V. P.

gorica, 24. VIII. 1978

ALOJZ REBULA O MAUSERJEVI PESNIŠKI ZBIRKI "ZEMLJA SEM IN VEČNOST"

Odična slovenska tržaška revija ZALIV, ki jo ureja pisatelj Boris Pahor, je v lanski decembrski 3-4. številki pod stalnim zaglavjem „Fleši o novih knjigah“ natisnila zapis o Mauserjevi pesniški zbirki „Zemlja sem in večnost“. Pisec kritičnega zapisa je pisatelj Alojz Rebula. Našim bravcem in prijateljem Mauserjeve pesniške besede ga ponatiskujemo v celoti:

„Ob tej edini – postumni – pesniški zbirki sicer tako plodovitega prozaista Karla Mauserja se človek vpraša: je ta Gorenjec, izgnan 1945 iz Slovenije in ki je dokončal svojo življenjsko pot v ZDA, duhovno sploh emigriral? Saj ta poezija je tako tematsko kakor stilno vsa ujeta v naš domačijiški zemljevid: na dvoriščih visi duh zrelih tepk, večerni oblaki raznašajo dim pastirskih ognjev, tudi botanika v teh verzih je slovenska, spominčice in zlatice in lapuh in teloh in brin. Bridko je pomisliti, da je ta zaljubljenec v slovensko krajino moral v izgnanstvo zaradi – vsaj uradna motivacija je bila takšna – svojega nemškega prijnika.

To je skromna poezija, sicer sad nedvomne lirične nature in oblikovne kultiviranosti, a ki sta zanjo Murn in Vodnik, ki ju Tine Debeljak v spremnem eseju omenja kot dva vzornika, preveliki koordinanti: vsaj Murn je daleč, s svojo nedosežno občutljivostjo.

In vendar: to je poezija, vržena med delovnimi odmori na olinat fabriški papir ob železni mizici v clevelandski tovarni (The Cleveland Twist Drill Co).

A ne glede na to pretresljivo bivanjsko ozadje – naj ga primerjamo z vilsko-kavarniškim komfortom kakih naših proletarskih poetov? – bralec naleti tudi na kakšen imeniten verz. Na primer: Srce je polno, spoznanje teče čez robove. A kar daje tej zbirki njeno pričevanjsko ceno, je credo, ki govori iz nje: umesen in prst in v kri.

To je dejansko poet, ki prosi Boga, naj mu da spozna-

vati stvari tako, kakršne so bile prvi dan stvarjenja (Skrivnost). Ki bi rad sklenil roke Bogu v zahvalo za lepote Michigana, za pelod in obzorje in Smreke in breze in jezera, ko jih ne bi moral držati na volanu (S poti po Michiganu): vsaj ena nepozabna podoba v tej zbirki! Ki ob ognju poslušaj, kako večnost v čas kaplja (Jesenska misel). Ki na durih berači za milost in luč (Beračije). Ki ne samo verjame v vstajenje (Vstajenje), ampak ki je zmožen v ta naš izhlapeli evropski in slovenski čas napisati razkošne verze:

Kako sladko bo nekoč vsitati iz prsti!
Vse žile srebra in zlata bodo odprte,
raztopljene bodo tekle prek ruševin sveta.

V besedarskem niču, v katerem se lovi sodobna slovenska pesniška proizvodnja, je Mauserjeva knjižica dragocen spomin na to, kar naj bi poezija bila.

Podatek s platnice: izdajo izredno lične knjige je omogočila pesnikova vdova gospa Marija Mauser z darovi prijateljev, ki so jih darovali ob pesnikovem pogrebu namesto venca na grob.“

(Podpis pisca: a r, Zaliv, Trst 1978, 3-4, str. 295-296).

Glosar opozori v naslovu zapisa na založnico Slovensko kulturno akcijo; na urednika zbirke Tineta Debeljaka in na Baro Remec, slikarko, ki je knjigo opremila.

Naj omenimo, da je isti glosar zavzeto na kratko opozoril tudi na Antona Skubica ZGODOVINO RIBNICE IN RIBNIŠKE POKRAJINE, ki jo je za natis pripravil notar Josip Lesar in je 1976 izšla v založbi Editorial Baraga v Buenos Airesu (glej isti Zaliv, str. 298-299). O tej izredno pomembni znanstveni knjigi bomo v Glasu pisali z intervjujem, ki ga urednik našega lista dolguje uredniku notarju Lesarju že od natasa sem. (Naj nam prizadevni urednik Skubičevega prezajetnega rokopisa – 768 tiskanih strani! – ne zameri nehoteno odlašanje z vprašanji!)

KATOLIŠKI GLAS O MAUSERJEVI PESNIŠKI ZBIRKI

ne robot ali žival ali suženj ali samo snovni vijak v nekem stroju, pa tudi ne ponesrečen Nietzschejev nadčlovek, ki je padel v blaznega podčloveka, ko je pogazil vse moralne meje, prosil bogove blaznosti, učil trdoto, krutost: kar pada, suhi, kar je šibko, zdrobi, bratje, bodite trdi, usmiljenje je krepost šibkih itd. Nadčlovek je postal polčlovek, ležal brez razuma deset let na postelji, švigal s srepimi in morda slepimi očmi, kričal ob menjavi vremena, reševala ga je od njega zaničevana krepost: usmiljenje njegove matere in sestre, ki ga edini do smrti nista zapustili.

Ubogi nadčlovek in njegovi nauki, ki jih nekateri še po katastrofi druge svetovne vojne – v kateri se je odlikoval nadčlovek Adolf Hitler, ki je zajemal iz Nietzscheja svojo modrost nasilja – nudijo maldini v branje in navdihanje. Kaj želijo? Novo razdejanje? Človek XX. stoletja, bodi človek, ker si človek, ne išči nadčloveka, ampak človeka dobrega in svobodnega, v večnost usmerjenega, ne le v mrtve planete in v mrtve ali žive, pa trhle malike.

Knjiga, ki jo je opremila Bara Remec, ima 140 strani pesmi in 18 strani spremne besede urednika Tineta Debeljaka, kjer izvem vse potrebno, čeprav zgoščeno o pesnikovem življenju in delu in se nam lepo odkrije Mauser pesnik, ki je bil bolj poznan kot pisatelj, saj obsega njegova proza 27 knjig povesti, črtic, romanov, med njimi trilogijo Ljudje pod bičem in roman Kaplan Klemen, ki je bil preveden v nemščino in med tem, ko je bil pisatelj ročni delavec v Clevelandu v tovarni preciznih svedrov, je zvedel, da je bil ta njegov roman preveden v spanščino, ne da bi ga kdo az to vprašal, in postavljen v vrsto svetovnih romanov tematike katoliškega duhovnika.

Kako težko se sliši, da je moral prvo rokopisno zbirko pesmi Prva piščal v Stični sezgati, ker si Ksaver Meško ni upal knjige oziroma zbirke rešiti pred morebitno hišno preiskavo, kar je razumljivo, ker je moral na svojem umiku skozi Bosno in Srbijo preveč prestati. Druga zbirka pesmi, ki so bile pesniku drage, se je izgubila iz podobnih vzrokov na Gorenjskem.

Za pesmi kot so Mauserjeve sta primerna simbol in ekspresija, ki ne bosta nikoli odpovedala, ko hočemo povedati kaj transcendentnega, in sta zato primerna posoda teh pesmi, ki so sicer spopad z največjimi problemi, a jih nekaka Frančiškova vdanost mirno zaključijo z zadnjo pesmijo Hvalnico s končnimi verzi.

Kot svojo 102. publikacijo je Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu ob prvi obletnici pesnikove smrti izdala gornjo knjigo. Kot 102. publikacijo... Ozrem se v stekleno knjižno omaro pred seboj in štejem: 1, 2, 3, 4... 10... 20... 40... 80... 100... 102. Tako dolga vrsta. Ali je to mogoče? Saj je to že knjižnica!

Ko je bil Mauser prvič tiskan v dijaškem listu „Mentor“ 1938 in je dobil celo honorar ter je bil od urednika dr. Lovrenčiča povabljen na dom, se je pozneje izrazil tako: „Moja sreča je bila tolikšna, da je nisem imel kam deti. S tem hipom je bila odločena moja pot.“ Pot pisatelja in pesnika in Slovenca – in zato seveda težka pot do groba v tujini po dvojnem krivičnem izgonu iz domače dežele. Iz posmrtnih pietete do pokojnega je bilo mogoče z darovi prijateljev, ki so jih prispevali ob pesnikovem pogrebu namesto venca na grob, izdati to odlično knjigo ob prvi obletnici pesnikove smrti kot najboljši šopek na njegov grob.

Gorše je upodobil Mauserja v glini. Ko je Mauser videl svoj kip, je vzkljnil: „še nikoli se nisem tako zavedel, da sem zemlja, kakor ob pogledu nase, upodobljenega v glini.“ Občudoval je lepoto kipa – saj je imel posluš za vso umetnost – še bolj pa je bil presunjen od pregloboke resnice: Prah si. Ali ga je ta zavest strla? Ne – ker človek ni samo glina, prst, zemlja, je tudi duh, še več, večni duh, seveda v smislu bodočnosti: premica z enim neomejenim koncem.

O tem nam govori ta zbirka: človek duh in prah. Knjiga ima naslov „Zemlja sem in večnost“ – kakor VIII. poglavje v knjigi. Zemlja sem in večnost. Iz tega kroga se ne uteče. Monizem: materialni ali duhovni ne bo človeka ne razložil ne odrešil. Vsako tako prizadevanje je nesrečno otepanje z neodstranljivimi sencami. Zato prislunimo pisatelju in pesniku Mauserju, kako rešuje svoj problem, svoj in naš: vsak človek je zemlja in večnost, če se je zavedal teh neizbežnosti in jim je skušal dati konkretno pesniško obliko, s pesniško besedo je izrazil, kar je čutil in mislil.

Tako je ta knjižica ali knjiga nekak Vademecum za človeka XX. stoletja, ko se po strašnih katastrofah počasi bliža osnovnemu vprašanju: Kaj je človek? Pred več desetletji so pravili: XX. stoletje – stoletje otroka. Zdaj se to spoznanje zgoščuje v obliko: stoletje človeka, človeške osebe in njenih neodtujljivih pravic, če naj bo človek – človek,

naše zdomsko izkustvo

1 ZDOMSTVO nam je usoda in naloga. Nismo ga iskali, a ko smo vanj padli, moremo in moramo le v njem in iz njega opraviti svojo življenjsko nalogo, ki je čim pristnejše in čim polnejše življenje. To je glavna totranska naloga živega človeka: zrasti čim višje in dati čim več. In sicer nekaj lastnega in zares vrednega. To nalogo mora vsak človek opraviti na svojem življenjskem mestu. Za nas je to zdomstvo. Drugje sem že napisal, da zdomstvo ni samo gorje ali nesreča, za marsikoga je celo edina priložnost, čeprav prisiljena, da se razgleda po svetu, če le zna odpreti oči in se ozreti okrog sebe. Nikakor ni ovira za to, če smo, kakor nekateri menijo, padli bolj na obrobje svetovnega, tudi kulturnega delovanja, iz province v provinco, kakor se je nekdo izrazil. Važno in sila plodno je lahko že to, da sta se nam svet in življenje pokazala v drugačni podobi, kakor smo tega bili vajeni. To dejstvo samo vsaj malo misliti vajenega človeka naravnost sili k razmišljanju, česar brez tega morda nikdar ne bi storil. Sama drugačnost je že lahko zelo plodna spodbuda.

V zdomstvu smo in tu nam je živeti. Da pa more človek zares pristno in polno živeti, mora živeti iz nečesa vrednega in za nekaj vrednega. V prvem pogledu živimo iz svoje zemlje, iz svoje preteklosti, zlasti iz kulturnega izročila, pa tudi iz neposredne sedanjosti, iz danega kulturnega položaja. Ne smemo se iztrgati iz tistega, iz česar smo pognali in zrastli, prav tako pa ne smemo pustiti, da se zadušimo, ker bi ne hoteli dihati kulturnega zraka, ki nas obdaja. Človek ne more živeti samo iz preteklosti, še manj more in sme živeti v preteklosti, živeti je treba tu in sedaj, kjer smo, in to je za nas naše zdomstvo.

Naj bo duhovno vrednejše ali manj vredno, bolj ali manj živo, nam je življenjski in kulturni izziv. Z njim smo se morali spoprijeti takoj ob našem prihodu, sprva morda predvsem zato, da smo mogli materialno živeti, da smo si mogli pridelati (dobesedno: pridelati) sredstva, ki smo jih potrebovali najprej za golo, nato za drugo življenje. Nato smo se z zdomstvom morali spoprijeti tudi duhovno in to v dveh poglavjih. Najprej z zdomstvom kot našo usodo, kot našim danim življenjskim in kulturnim obližjem. Morda bi nam tukaj v v resnici zlasti eksistencialna filozofija mogla pojasniti naš položaj, v katerega smo bili dejansko vrženi in kateri nam je zbujal le skrb, strah, tesnobo, kdaj morda gnev in gnus, hiralo in umiralo pa je v nas upanje, s katerim smo šli v svet, namreč upanje na skorajšnjo vrnitev v domovino, čeprav se je v nas počasi budilo in krepilo upanje, da se bomo vendar mogli tudi tukaj zakoreniniti, da bomo mogli tudi tukaj zaživeti človeka vredno življenje, čeprav so mnogi naši nekdanji načrti na poti čez ocean padli v vodo in smo v začetku skoraj ves svoj čas zapravili za najosnovnejše prilaganje novemu svetu. Saj marsikdo niti ni bil več tako mlad, da bi lahko razsajal svoj čas.

Zato smo se potem morali sprijazniti še z mislijo, da je zdomstvo naša nova domovina, da se tukaj moramo znova zakoreniniti, da moramo iz prvin te zemlje živeti, če hočemo, kakor je naša naloga, živeti kar se da pristno in polno življenje.

2 MIKAVNO bi bilo po več kot tridesetletnem zdomstvu pregledati in raziskati, kako smo na izziv, kar je za nas bilo zdomstvo, odgovorili, kako smo znali nove okoliščine izkoristiti za svoje življenje, kako smo znali z njimi nadomestiti, kar smo z odhodom zdoma izgubili, kako smo znali znova zgraditi, kjer se nam je že doma doseženo podro. Občudovati je treba tiste, ki so znali presejalati na kako drugo področje in se na njem polno uveljaviti. Prav tako zaslužijo priznanje drugi, ki so s trmasto vztrajnostjo znova dosegli to, kar so izgubili in so se kljub vsemu v življenju izkazali. Pregled naših naporov in dosežkov, tudi izgub in porazov bi bil poučen in to nikakor ne le za nas same, marsikaj bi mogel povedati tistim, ki tega niso doživeli. Saj nas celo iz domovine nagovarjajo, naj jim

skušamo pokazati sadove našega, njim nepoznanega izkustva. Menijo, da bi s tem mogli dodati nove vrednote slovenski kulturi ali vsaj odpreti nove razsežnosti.

Če bi mogli napraviti obračun o vsem tem, bi res lahko marsikaj povedali njim v domovini, obojim, tistim, ki skušajo čutiti z nami, čeprav nas morda vselej ne razumejo, in onim drugim, ki bi radi videli, da čimprej brez sledu izginemo. Tem drugim, ki v nas in v naših naporih nočejo najti nič vrednega ali vsaj ne polno vrednega, bi lahko pokazali, koliko je vendar vredno marsikaj, kar smo mogli doseči v danih in ne posebno ugodnih okoliščinah. Če bi dali na slovensko kulturno tehniko naše dosežke, označene z okoliščinami, v katerih smo jih pridelali, v drugo skledico pa tisto, kar se doma ustvarja, a tudi spremljano z razmerami, v katerih tam delajo, kdo ve, če se v kakem oziru tehniko ne bi nagnila celo na našo stran. Naj bi se upoštevalo naše število, naše skoraj vse le v ukrađenih prostih trenutkih in zastoj opravljeno delo, pomanjkanje virov, pomočkov in spodbud, tudi naše duševno razpoloženje zlasti v prvih časih našega zdomstva in še marsikaj, pa bi morali naše uspehe drugače soditi, kakor jih nekateri sodijo. Celó brez ozira na okoliščine je marsikaj našega vrednega prispevek v slovensko kulturno zakladnico.

Tudi za nas same bi tak prikaz utegnil biti zelo koristen, tako za te, ki smo zdomstvo v celoti, od začetka do sedaj preživeli in bolje ali slabše izkoristili, kakor za tiste od naših mladih, ki že tudi včasih težko razumejo, zakaj smo to alj ono naredili tako in ne drugače, zakaj česa drugega nismo storili, zakaj bi radi v njih dobili nadaljevalce svojega prizadevanja, kje naj bi oni zastavili in podobno. Tudi zanje bi bilo torej dobro, če bi nekje in nekako ostalo ohranjeno poročilo in pričevanje o vsem, kar in kakor smo doživeli, kaj vse smo pri tem morali premagati, koliko težav in truda nas je stalo, kar izročamo njim v varstvo in nadaljevanje.

3 VPRAŠATI pa se moremo, kdo naj bi vse to presodil in izpričal. Rekli bi, da mi sami in tudi tisti, ki prihajajo za nami. Mi zlasti z deli samimi in v njih, oni, ki prihajajo za nami, pa v študijah in presoajah. Mi našo tukajšnjo zgodovino ustvarjamo, oni naj bi jo napisali. Recimo, naš umetnik, naj bo pesnik, plastik ali skladatelj ali kar je, v delih izraža in oblikuje doživljene zdomstva, naš filozof razčlenjuje doživljanje zdomstva, ki mu išče smisla, naš politik skuša dati čim prikladnejšo ureditev naši zdomski skupnosti, da dosežemo čim višjo mero skupnega in za vsakega uda osebnega dobrega. V teh in takih delih je vteleseno naše pričevanje o tem, kako zdomstvo živimo in kaj znamo v njem doseči.

Oni, ki prihajajo za nami, bodo mogli tudi iz teh del, poleg pripovedovanja svojih starejših in svojega lastnega, čeprav malo kasnejšega stika z zdomsko stvarnostjo, izluščiti čim zvestejšo podobo naše stvarnosti in jo posredovati njim, ki je sami niso doživeli.

Drugi rod bo to lažje opravil, kot bi mi, ker more stvari gledati že iz večje razdalje. Bližina namreč rada slepi, da se ne vidi ali vsaj ne vidi dovolj razločno, kar bi bilo treba videti; doživljajska bližina rada skrivlja, povečuje ali zmanjšuje težo dejstev, jim daje preveč ali premalo pomena. Ne čudim se, da mi je beroč čeprav ne pisoč rojak rekel, da ne pripisuje posebne cene Fr. Papeža *Zapisom iz zdomstva*, preseneča pa ga, da jih mnogo bolj cenijo zunanji, to je neargentinski rojaki. Ne čudim se prav zato, ker zunanjim rojakom ravno oddaljenost omogoča, da ostreje ugotavljajo, kar je hotel Papež povedati, marsikaj od česar mi, doživljajsko globoko pogreznjeni v isto stvarno in duhovno stvarnost, ne moremo dobro videti in prav oceniti. Zato tudi menim, da bo našim naslednikom to lažje, kakor pa je nam.

Morda niti ne bo še drugi rod, ki bo to mogel dobro opraviti, marveč bo ta naloga ostala tretjemu. Neki

severnoameriški judovski pisatelj, ki leposlovno obdeluje doživetja Judov med drugo svetovno vojno in sam pripada prvemu rodu, tudi pravi, da bo pač šele tretji rod zmoget do delo. Prvi rod da more le izpričati svoje boli in trpljenje, drugi rod, kolikor hoče in more nadaljevati, bo lahko zbral neposredna pričevanja o tem, a šele tretji, ki bo dosegel potrebno časovno in doživlajsko razdaljo, bo mogel vse dobljeno gradivo tudi leposlovno (in znanstveno) obdelati. K temu bi dostavil, da je za to seveda potrebno, da tudi drugi rod dobro opravi svojo posredovalno vlogo. To se ne ume samo po sebi, da bo tako, ker se drugi rod rad obrača od sveta očetov ter išče v tujega, kakor se je že ponovno ugotavljalo. Tretji se začena zopet bolj zanimati in iskati svoje korenine, kar mu je laže, če jih drugi ni pretrgal.

(K temu velja neka pripomba: V argentinski slovenski skupnosti že opažamo, da tudi tisti starši naše krvi, ki so se sami oddaljili od naše skupnosti in celo v družinah opustili rabo našega jezika, sedaj želijo, da se njihovi otroci nauče slovenščine. Verjetno bo takih želja vedno več. A težko je te učiti slovenščino kot tuj jezik. Ali ne bi bilo bolje in pametneje, da bi starši v družini vedno govorili slovenski in bi tako svojim otrokom postavili vsaj temelje, na katere bi potem ti mogli postaviti svoje zanimanje in svoj študij slovenske stvarnosti, ko bodo za to čutili potrebo, čeprav danes še tega ne čutijo?)

Ker prvi rod laže le izkriči svoje doživljanje, zlasti kolikor je boleče, kakor pa ga že umetnostno ali znanstveno izoblikuje in izdela, zato tudi ni čudno, če res ne zmoremo takih del, kakor jih nekateri od nas pričakujemo ali jih vsaj pri nas pogrešajo. Da, recimo, v filozofiji segamo premalo visoko, da svojih mišljenjskih izsledkov nismo znali pripeljati do sestavne zakroženosti, da smo ostali preveč priklenjeni na našo konkretno stvarnost, da v leposlovju nismo znali dovolj krepko izraziti svoje zdomske usode, da smo se morda le preradi vračali v preteklost in o njej pisali, da v politiki govorimo največ o tem, kaj smo delali in česa nismo storili in dosegli, kakor pa da bi urejali naše sedanje in tukajšnje skupno življenje, da pa kljub temu naše tragedije in njenih vzrokov še nismo dovolj stvarno in izčrpno preučili, vse to je potem pač vsaj bolj ali manj razumljivo. Čeprav pa prvi rod presilno doživlja svojo usodo in le jecljaje lahko izraza svoje izkustvo, drugi pa bo morda le zbiral in urejal pričevanje, da bo tretji mogel pokazati pravo podobo našega zdomstva, to ne pomeni, da prvi rod ne bi mogel k temu pomagati, recimo še s tem, da bi zapisal svoja doživetja in svoje sodbe o zdomstvu. Mar ni škoda, da skoraj nihče med nami ne piše spominov in bo zato tistim, ki bodo hoteli naš položaj študirati, manjkalo najneposrednejših in najvažnejših virov? Saj ni treba, da bi vse že bilo tudi objavljeno, vsaj napisano in nekje ohranjeno naj bi bilo!

za upanje...

ivan štuhec

kakšna so načela v našem času?

V šapirografirani reviji POGOVORI, ki izhaja kot interno Glasilo slovenskih študentov teologije na ljubljanski teološki fakulteti, je teolog Ivan Štuhec objavil pomembno razpravo z gornjim naslovom. Predstavljamo jo bralcem v ponatisu kot dokument zdajšnjega slovenskega trenutka.

Marksizem in krščanstvo sta danes področji, ki inspirirata številne avtorje in povzročata veliko izdajo knjig, člankov in polemik. Vse to je lahko obema v veliko korist in prečiščevanje, če vodi do tistega sožitja, ki si ga vsi želimo. V minulemu letu je pri nas izšlo več knjig z omenjeno tematiko. Določeni premiki z mrtve točke sta prav gotovo Machovec in Garaudy, ki smo ju dobili v slovenskem prevodu. Precejšnja širina je čutili tudi v člankih Marka Kerševana. Problematično stran medalje pa najdemo v knjigi Čas in načela, katere avtor je Milan Meden, obsežen pripevek pa je dodal Franc Šetinc.

Vsa omenjena in druga literatura sili človeka k razmišljanju. Kmalu se tudi začuti, kje je več resnice in resnega prizadevanja, kje pa so zgolj demagoške pasti. Odlučilno je razmerje med tem, kaj ima kdo za absolutno, kaj za relativno. Nova spoznanja v družboslovnih vedah nas silijo k relativnosti in odprtosti. Kdor tega ne upošteva, težko stopa v dialog, ali pa ga vidi v tem, da bi drugi mislili tako kot on! Različnost mnenj in njihove cilje si oglejmo na podlagi Medenove knjige.

Knjiga Čas in načela nam daje v „premislek“ nekaj misli klasikov marksizma in njih razlago, ki je obenem „nazoren oris idejno politične podlage, na kakršni je grajena tudi naša uredniška politika in z njo osnova v tej knjižici objavljenih člankov Dnevnikovega urednika Milana Medena“, kot pravi v uvodu Božo Kovač (9).

Franc Šetinc skuša na petindvajsetih straneh na kratko podati marksistično teorijo religije. Postavi se na stališče, da tisti, ki so marksistično misel o religiji razumeli kot „opij za ljudstvo“, niso razumeli klasikov marksizma. Saj Marx in Engels „religijo pojmujejo predvsem kot obliko družbene zavesti in ideologije in zanju je eden izmed virov in oblik odtujitve. Religija je odraz družbenih razmer. Religija je posestvenost in fantastični odsev obstoječih naravnih in družbenih sil. Je dopolnilo obstoječega sveta, odraz bede in protest proti njej. Religija je potrjevanje človeka po posred-

nikih“ (12, 13). Te misli avtor razlaga v treh miselnih celotah, katerih vsebino si podrobneje oglejmo.

1. Religija je človeški in družbeni proizvod. „Seveda pa to še ne pomeni, da bo religija kmalu odmrta.“ Vendar, „če je družbeni proizvod, potem mora odmrtni, kot mora odmrtni vsaka sila, ki skuša imeti ljudi v oblasti“ (13). Odmiranje religije v Sloveniji utemeljuje z upadanjem javnega verovanja. Ne prezre pa tudi dejstva, da primarna kristjanizacija ponekod, predvsem v mestih, narašča. Da bi ta drugi pojav zreduciral na prvega, ugotovi zelo „znanstveno“, da je „morda ta pojav povezan tudi s tem, da so v mesta prišli mnogi ljudje s podeželja, ki si ustvarjajo družine in ki navidezno povečujejo primarno kristjanizacijo“ (13). Z besedico tudi sicer dopušča še vpliv kakšnih drugih družbenih dejavnikov, vendar se mu omenjeni očitno zdi prevladujoč. Da pa je ta družbeni pojav samo navidezen in le v trenutno korist Cerkve, je iz zapisa popolnoma jasno. V nobenem primeru po tej teoriji Cerkev nima šans.

2. Religija je plod psiholoških dejavnikov. „Pri opredeljevanju sil, ki vladajo pri človeku, ne moremo biti preozki, niso samo naravne sile, ki motivirajo in vladajo nad človekom, ki ga spodbujajo za religioznost, za iluzije“ (13). Novi psihološki pojavi, ki ogrožajo človekov svet, so velikokrat nerazložljivi, „zato se zateka (človek) po pomoč k religiji“ (14). Ti pojavi so na primer: „soočanje s smrtjo, z neskončnostjo, z različnimi deformacijami, nevarnost nuklearnega pekla“ (14). Možnost religije je, „da pričara npr. nesmrtnost, onostranstvo, boga“ (14). Čeprav Šetinc dobro ugotovi, da se „izmed vseh bitij edino človek zaveda svoje smrtnosti“ (14), pa v isti sapi nadaljuje: „Če človek išče v religiji odgovor na vprašanje o smrti, potem je to zanj dvakratna stiska, saj se s tem ogne bistvu svojega življenja“ (14). Pri najboljši volji je ta dvakratna stiska zelo nerazumljiva reč. Morda bi bilo prav, da bi avtor vsaj na kratko odgovoril na problem smrti ter tako razblinil religiozne iluzije. Bralce bo težko uskladil dve stvari: a) edino človek se

zaveda svoje smrtnosti, b) odgovor na ta pojav pa naj bi bile iluzije. Seveda šetinc sedaj pokliče na pomoč znanost, ki „ne more ponuditi iluzij“ (14), ki je „objektivna in realna“ (14). Eno in drugo popolnoma drži za znanost; doslednost znanosti pa je tudi v tem, da nam do danes še ni odgovorila na pojav smrti in na druga človeška vprašanja, ki so tipično filozofska. „Izkustvena znanost sama po sebi ne govori v prid niti teizmu niti ateizmu, ker so to že filozofska vprašanja.“¹ Potemtakem je tudi vsak drugi odgovor na vprašanje smrti iluzija, ker nam znanost nobenega ne potrjuje. Še večja iluzija, pa je specifično človeška vprašanja pomešati z „različnimi deformacijami in nevarnostjo nuklearnega pekla“ (14).

Avtor se sedaj premakne na praktično stališče, ki do „iluzij ne more biti indiferentno, saj ne moremo biti indiferentni do razmer, v katerih človek potrebuje iluzije“ (14). Kakšne bi potem morale biti razmere, da se vprašanje smrti ne bi več postavljalo? To bi bilo možno samo takrat, ko ne bi nihče več umrl in ko ne bi mogli več reči, „da se edino človek zaveda tega pojava“ (14).

3. Religija kot odtujitev.

„Religija je fantastični odsev naravnih in družbenih sil, odsev človekovih želja po pravičnejši družbi“ (15). Neobvladljivost tega sveta povzroča iskanja rešitve v onostranstvu, to pa je posebej značilno za „primitivna ljudstva“ (15). Na podobna namigovanja naletijo tudi v moralnih učbenikih za osnovno šolo. „Znanstveni“ marksizem torej zvesto vztraja na teh pozicijah. Nikakor se na tem mestu ne moremo izogniti pojmu „primitiven“, saj je v njem zajeta vsebina vsakega religioznega človeka, ki „ni zadovoljen s tem svetom“ (15), ker je v „resnici odraz njegove bede in hkrati pasivni protest proti njej“ (15). Zares škoda, da še danes toliko milijonov ljudi občuduje enkratne stvaritve „primitivcev“ po celem svetu, ne glede na vrsto religije. Nekateri jugoslovanski teoretiki marksizma dopuščajo možnost, „da je religija neodtujevalni posrednik in če se ji to posreči, ima celo svetlo prihodnost“.² Potrdilo za to hipotezo bi kritiki religije lahko odkrili v osnovnem viru krščanstva – svetem pismu, katerega bi morali poznati, če hočejo krščanstvo kritizirati. Apostol Pavel graja Tesaloničane, ker so pasivno čakali drugi Kristusov prihod. V 2 Tes 3, 6-15 se lahko prepričamo, da je poziv k delu in redu ena od osnovnih nalog vernega človeka; pa tudi današnji kristjani menda ne potrjujejo, da je njihova vera „odraz bede in pasivni protest proti njej“ (15).

Žal moramo ugotoviti, da v teh nekaj mislih klasikov marksizma in njihovega razlagalca ni niti na enem

mestu o religiji pozitivne in vzpodbudne besede, ki bi težila po iskrenem dialogu. Toda „rekli bi lahko, da je znamenje pomanjkanja vere, če se veren človek vznemirja zaradi pričakovanja smrti religije, ki jo včasih bolj ali manj glasno izražajo marksisti,“ pravi škof Grmič (Znamenje, 1977, 466). Res, da se zaradi napovedi smrti religije ni potrebno vznemirjati. Vsakemu kristjanu je že sama dvatisočletna zgodovinska obstojnost Cerkve lahko dokaj močan argument, da ga strašila pred propadom ne morejo omajati. Vendar pa v konkretnih družbenih odnosih to ni tako nepomembno in nevznemirljivo. Na podlagi takšnih aporizmov kot jih najdemo pri šetincu, ne more imeti kristjan enakovrednega položaja z marksistom. Četudi se je direkten boj zoper religijo (opij za ljudstvo) preoblekel v indirektnega (odprava družbenih razmer, ki omogočajo iluzije), je cilj ostal isti. Religija je iluzija, te pa popolni družbeni sistem, kakršen naj bi bil komunizem, ne prenese. Dialog seveda s tem ni izključen. Možen je s tistimi teoretiški marksizma, ki dosledno zagovarjajo razvoj – tudi v teoriji religije. Pri nas je to morda Kerševan, „ki pušča odprto filozofsko vprašanje o zadnjem pomenu realnega objekta religije“³. Podobno širino začetimo pri Milanu Machovu. Ko se sprašuje „kaj je sodobni marksizem“, med drugim pravi, „da je to tisti, ki je asimiliral najvažnejše pojave 20. stoletja in se z ozirom na svoje klasične cilje podal – ali se je vsaj poskušal podati – na nove poti. Sodobni marksisti se že popolnoma zavedajo nevarnosti sumljivega odtravanja duhovnih vrednot v brezbrizno kraljestvo neresničnega in se začnejo temu upirati, da bi tako rešili in obnovili prvotno humanistično Marksovo dediščino“ (Jezus za ateiste, 21). Izreče tudi pomembno misel glede znanosti, ko pravi, „da v nobeni znanosti ni neposrednih razlogov za to, da bi človek moral bolj moralno, bolj resnicoljubno in bolj odgovorno delovati ali celo tvegati osebno žrtve. Osebnost se človek nikoli ne žrtvuje samo v imenu znanosti“ (33). Takšni pogledi gotovo dopuščajo tudi religiji, da se dokaže v svoji pozitivnosti, s tem pa je rešen tudi bistveni del konflikta, ki pri nas še obstaja.

Opombe:

1. V. Grmič, Neveren človek in Marksov ateizem, Znamenje 1977 (6), 466.
2. T. Stres, Razvoj povojne jugoslovanske marksistične teorije religije, Ljubljana 1977, 114.
3. T. Stres, n.d., 162.

Številke v oklepajih so strani knjige Milan Meden, Čas in načela, Maribor 1977.

(nadaljevanje in sklep v prihodnjem Glasu)

VAŽNO SPOROČILO

ČLANOM IN PRIJATELJEM KULTURNE AKCIJE

Vse redne ustvarjalne člane Slovenske kulturne akcije, njene prijatelje, ustanove, ki z nami dopisujejo, slovenske in tuje založbe, s katerimi izmenjavamo publikacije, vabimo, da svoje dopise, želje, pobude in prošnje, namenjene Kulturni akciji, naslavljajo tudi na tajnika ustanove na: **Zapiola 1723, I D, 1426 Buenos Aires, Argentina**. Uradni sedež Slovenske kulturne akcije je: **Ramón L. Falcón 4158, - 1407 Buenos Aires, Argentina**. Na ta naslov, prosimo, pošiljajte vsa denarna nakazila – samo s čeki! – na ime blagajnika g. Alojzija Rezlja.

PRIHODNJA ŠTEVILKA GLASA SKA IZIDE NA 8 STANEH V KRATKEM. V PRIPRAVI PA JE TUDI JUBILEJNA ŠTEVILKA GLASA SKA, KI BO IZŠLA V DNEH SLAVNOSTNE POČASTITVE SREBRNEGA JUBILEJA SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE.

CORREO ARGENTINO CORR. CENTRAL Y SUC 7	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 1328339

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izide šestkrat na leto v dvojnih številkah. Urejuje ga José Petric, Zapiola 1723, I D, 1426 Buenos Aires, Argentina. Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na: Alojzij Rezlj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Ladislav Lenček CM), Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. Za podpisane članke odgovarja podpisnik.